

Zvonko Meško*

PRISPEVKI IZ VOJNE ZA SLOVENIJO – KAKO SMO DOŽIVLJALI VOJNO 1991 V KRAJEVNI SKUPNOSTI TOMAŽ

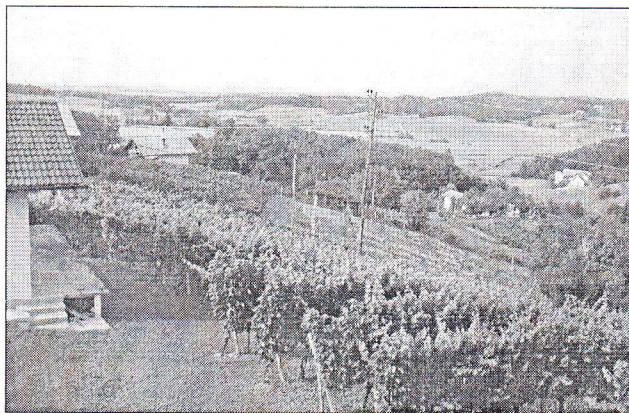
Prispevek govori o vojnih dogodkih iz leta 1991 na območju tedanje Krajevne skupnosti Tomaž.

Ključne besede

KS Tomaž, leto 1991, vojna za Slovenijo

Slovenski narod je imel vedno željo biti samostojen in neodvisen. V preteklosti smo hlapčevali – enkrat enemu, drugič drugemu, ki si je lastil slovensko zemljo in njene prebivalce.

Želja po samostojnosti je bila v mislih in srcih vseh domoljubov. Tleča hotenja generacij so se okrepila v odločitvah, ki jo je potrdil plebiscit 23. 12. 1990. Nasprotniki slovenske samostojnosti niso hoteli razumeti naših hotenj in odločitve. Rotili so nas in potem vedno močneje grozili, da bi nas odvrnili od stoletnih sanj. Zaplenili so večino orožja TO, da bi oslabili obrambno moč Slovenije. Ne glede na vse: Slovenija je bila odločna in pripravljena braniti svojo odločitve!

Slika 1: Pogled s Tomaža proti Koračicam. (Foto: Miran Fišer)

Pričakali smo 26. junij 1991

Zvečer, ko je bila razglasitev slovenske samostojnosti, sem s tajnikom naše Krajevne skupnosti Ivanom Rakušem in ožjo družino spremljal državno proslavo, ki je bila enkratna.

Z vaškimi odbori smo se dogovorili, da po končani proslavi ob razglasitvi samostojnosti prižgemo kresove. Bila je že polnoč, ko sva se s tajnikom Ivanom Rakušem peljala po naši krajevni skupnosti. Vaščani so res držali besedo in prižgali kresove. Noč je bila mirna, tiha. Kresovi so ugašali, ugašal je tudi čas neke zgodovine.

Novi dan

27. 6. 1991 nam je prinesel to, kar smo slutili: včeraj brat je bil danes sovražnik, ki je začel z oboroženo silo rušiti po mladi slovenski državi.

Zjutraj, okrog šeste ure, sem poklical tajnika Ivana Rakuša. Kmalu po tem sva se dobila na sedežu KS, kjer sva poslušala radijska poročila; ugotovila sva, da je zadeva resna. Ob sedmi uri sem poklical Bojana Rajha na Oddelek za obrambo v Ormož in ga vprašal, ali že ima nalog za aktiviranje narodne zaščite. Odgovoril mi je, da nima še nič.

Ob 7.30 se je pripeljal policijski kombi. Vprašali so me, ali sem pripravljen vzeti v hrambo večje količine streliva za orožje. Brez pomisleka sem sprejel nalogo in strelivo uskladiščil v svoji stanovanjski hiši, v kleti.

Prepričan sem bil, da je takratna milica zagotovo imela vse informacije o sovražnikovi nameri, zato sem prišel do sklepa, da je najbolje, če takoj pristopimo k izvajanju nalog po načrtu narodne zaščite. Sklicali smo štab narodne zaščite in začeli izvajati naloge, ki so bile zajete v Varnostnem načrtu KS Tomaž.

Tako smo zavarovali vodovodna zajetja, razdelilno postajo plinovoda, ki napaja mesto Ormož, vključno mesta, predvidena za zbiranje pripadnikov TO, določili premično patruljo ...

Ko smo dobili sporočilo za prevzem orožja, ki pripada NZ KS Tomaž, sva se z Ivanom Rakušem zapeljala v Ormož. Po poti sem opazoval, kako so ljudje panično bežali po njivah proti Dobravi. Zapeljala sva s ceste mimo OŠ Stanka Vraza, kjer so bile zbrane enote milice, in po tej poti nadaljevala v Ormož do sedeža Krajevne skupnosti. V Ormožu, na sedežu KS, sva pregledala orožje, ki naj bi pripadalo nam iz Tomaža. Po pregledu orožja sva ugotovila: »Dobra muzejska zbirka, a s tem si bo težko pomagati!«

* Zvonko Meško, Sveti Tomaž 10, 2258 Sveti Tomaž.

Za potrebe narodne zaščite v KS Tomaž smo imeli nekaj kosov osebne oborožitve, ki je bila last KS Tomaž. Zraven tega smo imeli na voljo tudi ostrostrelno orožje, last članov Lovske družine Tomaž. Vsak pripadnik je dobil poziv in izkaznico za nošenje orožja v skladu z zakonom o narodni zaščiti. Tako smo bili tudi mi, opremljeni in pripravljeni braniti Občino Ormož po globini in s tem zaledje enot TO, ki so bile v stiku z agresorjem.

Ko je bila NZ formirana, smo jaz, Ivan Rakuša in Zdravko Petek, ki je bil poslovodja trgovine pri Tomažu, pregledali zaloge živil v trgovini in se dogovorili o primerni rezervi. Tako so prodajalci sami skrbeli za obseg najnujnejših zalog. Tudi kruha smo imeli vedno dovolj.

Tanki so oblegali Ormož z desnega brega Drave. Ljudje so bežali iz mesta, in tako se je število prebivalcev naše krajevne skupnosti povečalo kar za nekaj duš. Takrat smo spoznali, kako prav smo ravnali, da smo nadzorovali blagovne rezerve.

V Tomažu ni bilo ulične razsvetljave, tema je bila prav moreča, kar je bilo še najbolj neprijetno za naše obveznike na dolžnostih. Okrog 22. ure me je stražar obvestil, da je parkiral neki sivi tovornjak, menda od JLA. Previdno sem šel pogledat. Temno je bilo, zato sem že od daleč posvetil z reflektorjem v registrsko tablico in videl oznako MB ... Stopil sem do voznika in spoznal Joža Brumna. Povedal je, da vozi pripadnike diverzantskega voda TO Ormož in da bodo tu nekje prespali. Takoj smo jim dali na voljo prostor krajevne skupnosti.

Slika 2: Zvonko Meško v območju delovanja NZ Tomaž.
(Foto: Miran Fišer)

Teritorialci so bili vidno izčrpani, tako da jim je streha nad glavo prišla kar prav. Narodna zaščita je prevzela stražarske dolžnosti, da so se lahko vsi pripadniki TO naspali. Kmalu smo ugotovili, da so bili pripadniki TO ves dan brez hrane. Ko so teritorialci počivali,

smo Ivan Rakuša, Zdravko Petek in jaz organizirali ekipo za pripravo hrane. Tako smo ponoči skuhali 50 litrov čaja, vsak teritorialec je dobil precej kruha in konzerve.

Naslednji dan, zjutraj ob 5.00 uri, smo končno vzpostavili zvezo s štabom TO v Ormož in jim sporočili, da je diverzantski vod prenočil na območju KS Tomaž in da so ravno pri toplem zajtrku. Za diverzantski vod smo od štaba prejeli novo povelje, ki se je glasilo: »Takoj v Ormož«!

Slika 3: Na cesti v Koračicah proti Ljutomeru so pripadniki 73. ObmŠTO s podiranjem dreves napravili barikade, NZ Tomaž pa je zagotavljala pripadnike za nadzor območja.
(Foto: Miran Fišer)

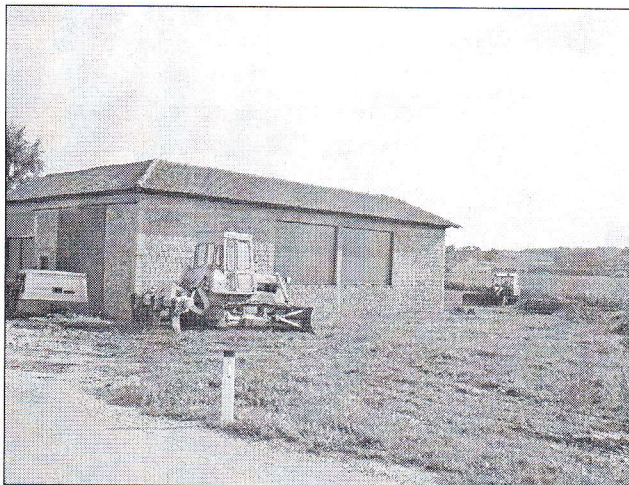
Poskrbeli smo, da so bile barikade povsod na našem območju: v Koračicah na cesti proti Ljutomeru. Izdelali smo načrt dodatnih barikad, če bi bilo to potrebno, in sicer: v Savcih na mostu in na serpentinah v Trnovcih, na cesti proti Gomili. Spremljali smo vsa poročila, da bi bili na tekočem o divjanju Jugoarmije in smereh prodiranja. Tankov sicer ni bilo na območju naše KS, a mi smo bili pripravljeni.

28. 6. – petek

Ponoči, ob 23.20 sta stražarja Janko Lukačič in Jože Skuhala ustavila dve vozili s tablicama JLA. Ko smo jih legitimirali, smo ugotovili, da pripadajo saniteti (kapetan, poročnik in civil), ki je namenjena v Gornjo Radgono. Preiskali smo avtomobila, ki sta bila popolnoma prazna. Zastavili smo si vprašanje: kaj z njimi?

S štabom TO nismo mogli dobiti zveze, zato sem poklical postajo Milice Ormož in dobil odgovor, naj se sami odločimo. Po podatkih, ki smo si jih pridobili pri pregledu, je bilo potrjeno, da so sanitetna ekipa, zato smo se odločili, da jih ne bomo zadrževali. Nadaljevali so vožnjo proti Gornji Radgoni, ne vem, kje in kako so se prebili. Glede na večkrat opaženo

zlorabo simbolov Rdečega križa od JLA, obstaja velika verjetnost, da niso bili pripadniki sanitetne enote, ampak izvidnica, ki je iskala prehode za preboj tankovskih enot. Kdo bi vedel!?

Slika 4: Križišče v Savcih je bilo treba utrditi, zato smo se dogovorili z lastnikom gradbenih strojev, da jih bo postavil v barikado na mostu. (Foto: Miran Fišer)

Radgona je gorela

Nebo nad Tomažem je bilo nemirno. Oblake nad Tomažem sta razparala dva miga Jugoslovanskega vojnega letalstva, zavila proti Žerovincem in, kot smo kasneje slišali, raketirala barikado. Videli smo izstrelke, ki so švignili izpod letal, in slišali eksplozije. Čez nekaj časa je priletel helikopter. Priletel je od Podgorcev in krožil nad Tomažem, lebdel na centrom, odletel proti lovski koči, se vrnil nad center in spet krožil. Verjetno so imeli piloti stare podatke o zbirnih mestih enot TO Občine Ormož iz vojaških vaj MURA in DRAVA, ki jih je TO izvedla v minulih desetletjih. Ničesar niso našli.

Menda so ta helikopter v naslednjih dneh teritorialci zajeli nekje pri Ljutomeru.

29. 6. – sobota

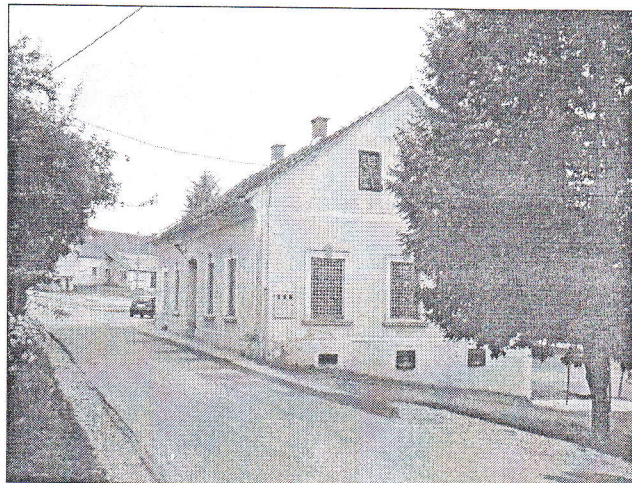
Stopili smo v stik z Rdečim križem. Dobili smo povratno informacijo, da so naši fantje, ki so v JLA, že prestopili v TO. Izvedeli smo tudi, da Podplatnik kljub prizadevanjem ne more iz kasarne.

Z Zdravkom Petkom sva se spet zapeljala v Ormož po zaloge hrane. Ormož je dajal vtis izumrlega mesta. Mimogrede sva razdelila nekaj hladne pijače miličnikom, ki so bili v zasedi na Ptujski in Ljutomerski cesti.

Zvečer nam je prijatelj Mirko, ki živi v Gornji Radgoni, pripovedoval o pravih pouličnih bojih, ki so se odvijali v Gornji Radgoni.

Narodna zaščita je svojo nalogo opravljala še naprej.

Premična patrulja je neprekinjeno nadzorovala celotno območje KS Tomaž.

Slika 5: Premočene in sestradane pripadnike voda TO smo nahranili in namestili v prostorih KS. (Foto: Miran Fišer)

30. 6. – nedelja

Nekaj po šesti uri zjutraj nas je obiskal Podplatnik, ki mu je uspelo pobegniti iz JLA in prestopiti v TO. Vedel je, da smo ga iskali preko Rdečega križa Slovenije in se nam je prišel zahvalit za izkazano skrb.

V KS Tomaž smo v spomin na osamosvojitve posadili lipo. Svečanost je bila predvidena za 9. uro, vendar smo prireditve odpovedali, saj je bil napovedan letalski napad. Sporočena nam je bila prepoved zbiranja ljudi in zadrževanja na javnih mestih. Nastala je panika. Ljudje so bežali v kleti. Čez pol ure je bil letalski napad preklican.

Slika 6: NZ Tomaž je varovala vse pomembne objekte v KS, med njimi vodovod. (Foto: Miran Fišer)

Popoldne je poklical Bojan Rajh, načelnik Oddelka za obrambo Občine Ormož, in nam sporočil šifro. Ko sva z Ivanom Rakušem dobljeno šifro dešifrirala, sva takoj poklicala kurirje in aktivirala vse enote civilne zaščite v krajevni skupnosti. Brez odlašanja so se

zbrali, pregledali svoje naloge in obnovili strokovna znanja. Pozno zvečer so lahko odšli domov.

Stanje se je počasi umirjalo in življenje je spet začelo teči po starem. Narodna zaščita KS Tomaž je še naprej opravljala svoje naloge, vse do brionske deklaracije.

Sklepne misli

Ko danes, več kot petnajst leti po teh dogodkih, razmišljam, kako je bilo in kako bi lahko bilo, se vprašam: kaj če Slovenija ne bi uspela? Bi v tem primeru mi bili sovražniki naroda, mi, ki smo se kot domoljubi odzvali klicu domovine. Izpostavili smo se in pri tem tvegali družine, sebe in prijatelje.

Oblast v Republiki Sloveniji pri podelitvi statusa veterana še vedno ne obravnava vseh udeležencev vojne za Slovenijo enakovredno. Mnogo nas je, ki smo sodelovali, pa imamo občutek, kot da nas je država odpisala.

Še mnogo bi se dalo napisati, tudi o dogodivščinah, na primer, kako je Franc Voršič, oborožen, hitel pomagat Grilovemu Stanku, ki je streljal pri vodovodnem rezervoarju.

Vir

Lastni spomini.

Povzetek

V času vojne za Slovenijo smo bili aktivni tudi v Krajevni skupnosti Tomaž. Najprej smo zavarovali vodovodna zajetja, razdelilno postajo plinovoda, ki napaja mesto Ormož, vključno mesta, predvidena za zbiranje pripadnikov TO, določili premično patruljo ... Za potrebe narodne zaščite smo imeli nekaj kosov osebne oborožitve, ki je bila last KS Tomaž. Zraven tega smo imeli na voljo tudi ostrostrelno orožje, last članov Lovske družine Tomaž. Vsak pripadnik je dobil poziv in izkaznico za nošenje orožja v skladu z zakonom o narodni zaščiti. Tako smo tudi mi v KS bili opremljeni in pripravljeni braniti občino Ormož po globini in s tem zaledje enot TO, ki so bile v stiku z agresorjem. Poskrbeli smo, da so bile barikade povsod na našem območju: v Koračicah na cesti proti Ljutomeru. Izdelali smo načrt dodatnih barikad, če bi bilo to potrebno, in sicer: v Savcih na mostu in na serpentinah v Trnovcih, na cesti proti Gomili.